

XVIII

Najviše je u ovom slučaju autoritativni, sezonski godišnji u umetničkoj životnoj uglađanom u tekućoj deceniji te stoga nije prikladno da poput starijih umetnika starije značajnije Jugoslovenske reputaciju. No, umetnička scena nekadašnje zemlje zamerenjena je evropskom te su ovi mladi stvaraoci u vanrednoj prilici da iskoriste novu mogućnost.

Piše: Jovan Despotović

Pod pokroviteljstvom Ministarstva za kulturu Republike Makedonije i Fonda za otvoreno društvo u Jugoslaviji, a u organizaciji Muzeja savremene umetnosti u Skoplju, i Centra za kulturnu dekontaminaciju u Beogradu, priredena je izložba nove makedonske likovne umetnosti pod nazivom „Zračenja“. Autor njene koncepcije je kustos skopskog muzeja Sonja Abadžijeva i u njoj je našlo mesta devetoro autora srednje i (naj)mlađe generacije stvaraoca koji se izražavaju danas dominantnim sredstvima plastičke umetnosti – od fotografija do slika, od objekata do multimedija, od instalacija do ambientalnih postavki.

Upravo ovakav sastav učesnika izložbe ukazuje na nekoliko važnih činjenica koje proizilaze pre svega iz vidno promenjene estetičke naravi recentne makedonske vizuelne umetnosti koju je Abadžijeva svojim izborom naglasila, a što je uzrokovano različitim razlozima – od izmenjenog kulturnog ambijenta u kome ona nastaje, do očigledno potloženih uslova u kojima makedonski umetnici danas stvaraju (pri čemu se manje misli na materijalne, a više na one koji direktno proističu iz pojačane komunikacije sa svetom preko mnogih kanala kao i na produkcijsku podršku sponzora), od znatno veće otvorenosti tamošnjeg umetničkog sistema do bolje organizacione i supstancijske povezanosti državnih i kulturnih institucija itd.

Objašnjavajući teorijsku postavku svoje izložbe, Abadžijeva je napomenula da reč „Zračenje“ u makedonskom jeziku ima istovremeno pozitivni i negativno značenje u zavisnosti od konteksta u kome se koristi i na toj međusobno isključujućoj semantici ona je izgradila jedan kritički sistem tumačenja aktuelne makedonske umetnosti ističući na sledeći način njen opšti mišljenje: „Saglasno sa globalnom slikom stanja na Zemlji, podrazumevajući tu, razume se, i Makedoniju, koncepcija ove izložbe fokusira se na višeznačnom pojmu zračenja – kao metafori različito označenih vrsta energije koje proilaze kroz makedonske likovne umetnike danas. Bez obzira na velike amplitude u njihovim reakcijama na aktuelnu problematiku, ovo zajedničko predstavljanje sugerise interferenciju suprotstavljanih aspekata zračenja: litičkog/hemilističkog i metafizičkog; pozitivno (ozarenost, prosvetljenost, oduhovljenost, radanje pročišćenosti) sa negativnim (radioaktivna ozračenost, kontaminacija, izgaranje, depresija, bolest, smrt). U osnovi glatka i sjajna površina dela (lupa, staklo, metalna ploča, pleksiglas, silikoni) istovremeno referira na toplim odsajajima u prirodi (sunce, voda, para, kristal, oganj), i na grozničavom otuđenom sjaju, hipertehnološkog pulsa urbanizovanog pejsaža (stakleno-metalne fasade, ekrani i kompjuteri, vasionске letelice).“

Na izložbi „Zračenja“ zapravo su zastupljene dve generacije makedonskih stvaraoca. Starija je ona koja se kasnih osamdesetih pojavila na

Karakter i temperament njenog naroda omogućava kosmopolitsku otvorenost u kojoj se apsorbiraju zračenja različitih kultura, mentaliteta, ideja i projekata, koji zajedno sa postojećom bazom istorijskih i kulturnih artefakata stvaraju jedan jedinstveni produkt, koji od sebe povratno reflektuje nove vrednosti u okolni prostor

umetničkoj sceni nekadašnje Jugoslavije, čije smo radove imali prilike da vidimo na nekim velikim kolektivnim izložbama (poput riječkog Blijenala mladih, sarajevskih Dokumenta ili Pančevačkog bienala savremene skulpture itd.). Među njima su Elizabeta Avramovska (rođena u Skoplju 1956) koja je na ovoj izložbi pokazala dva – Zemlja, Voda – od četiti elementa iz jedinstvenog foto-eseja, nalik reklamnim bilbordima izvedenim kao fotografije u boji koje je je ona snimila u prolazu reagujući na neke fenomene životne sredine, njene ekološke i ideološke karakteristike koje upravo određuju opšti izgled i sudbinu današnje civilizacije. Tu je od ranije poznati i Blagoja Manevski (Skoplje, 1957), po akademskom obrazovanju slikar koji se kasnije počeo baviti objektima i instalacijama. Na ovoj izložbi ima dva rada s enigmatičnim nazivima: Kaum i Čidat za koje Abadžijeva napominje kako „Teška čitljivost ovih neidentifikovanih likovnih objekata ima nešto blisko sa zagoneim islandskom poezijom, s takozvanim keninima, za čije je čitanje potreban veći misaoni napor“. Najzad istoi generaciji, ali ne samo po godinama već i po opštim estetičkim načelima, pripada

Stanko Pavleski (Prilep, 1959, i Skoplju diplomirao a u Beogradu specijalizovao vajarstvo). Jedna njegova podna instalacija ubedljivo govori o vanrednom majstorstvu ovog autora koja je podloga jednoj hermetičkoj, intimnoj semantici koja iz svojih brojnih stiojeva zrači različita plastička iskustva, duhovne sadržaje i vrednosne atribute recentne produkcije.

Najviše je u ovoj selekciji autora rođenih šezdesetih godina koji su u umetnički život stupili uglavnom u tekućoj deceniji te stoga nisu imali prilike da poput starijih umetnika steknu značajniju jugoslovensku reputaciju. No, umetnička scena nekadašnje zemlje zamerenjena je evropskom te su ovi mladi stvaraoci u vanrednoj prilici da iskoriste novu mogućnost. Ova izložba je jedna od njih. Desetodeina instalacija Završeni eho Jovana Šumkovskog (Skoplje, 1962, uz Pavleskog makedonski predstavnik na zna-

čajnošću – pop peina. Ubiši su Beria, ali haku ubili zamenika“ da i dalje aktivno oslikava vreme, a drugi je opšta civilizacijska megaklona tragično nastradale leđi Dajana koja aludira na stalna zračenja ideoloških sistema moći, koji nekritičko lažljivo lansiraju zvezde, heroje i top-ličnosti, čija perzistentnost, umesto u verovatno, najčešće završava u polju blud efekta“.

– I Antdnl „Maznevski“ (Skoplje 1963) takode privlači vanrednu pozornost – publike. Njegova

Različite kreativne energije

ménitioi jugoslovenskoj izložbi „Geometrije“ privukla je znatnu pažnju posetilaca. Epoksična smola od koje su izrađene njegove specifične „ikone“ reflektuje na zid galerije meku treperavu svetlost koja je direktno usmerena na njih, a to zračenje je zapravo dubinska projekcija autorskog načela koje zadiru u hrišćansku etiku sugerišući na taj način apertrekn značenja ikona makedonskog podneblja. Završeni eho Šumkovskog doživljava se kao prostor u kome se vlogleda celokupni kontekst, ali ne može da se vlogleda vlastito lice“ napominje Abadžijeva u katalogu.

Zaneta Vangelj (Bitoja, 1963) ostala je u pamćenju po svojim veoma impresivnim neo-geometrijskim krajev osamdesetih koje su upoznale na pojavu jedne nove generacije umetnika izmenjenih estetičkih shvatanja. Na ovoj izložbi ima dve ploterske fotografije sa temama tradicionalnih i aktuelnih ikona koje ukazuju na dubinske promene koje se odvijaju u današnjoj civilizaciji. Jedna je lokalnog karaktera u kojoj se uvrtoducija, a druga je globalnog karaktera u kojoj se uvrtoducija. Jedna je lokalnog karaktera u kojoj se uvrtoducija, a druga je globalnog karaktera u kojoj se uvrtoducija.

promenljiva, potpuno crna (čak i jedna koja ne zrači već upija svetlost) inscenacija nastajena od ready-made predmeta sa imenom Meduvreme, autobiografski i ispovedno govori o svom autoru, njegovom karakteru, mentalitetu i pripadnosti onoj savremenoj populaciji mladih koji se aktivno suprotstavila zatečenom duhovnom stanju mukotrpno tražeći vlastito mesto u novoformiranom sistemu vrednosti. Veoma tužno i morbidno ali istovremeno stvarno čisto čitlje instalacija Iskra Dimitrova (Skoplje, 1965) s imenom Pučana vprosa sastavljena od pleksiglasa, vodene pare, zvuka i silikonskog odlička stomachnog predela njenog tela. Antinomnični parovi pojnova radanje umiranja, stvaranje-uništaivanje, nastajanje-raspadanje, grade semantičku ravan ovom delu otvarajući i to da Dimitrova pored likovnog poseduje i filozofsko obrazovanje.

Instalacija Autoput Mirne Anisovske (Skoplje, 1967) pokazuje koje su to današnje civilizacije dominantne: muziku, autoput i kompjuter. Njima se arktikušnu dinamičke strukture brzine i zvuka, konkretizuje energija naučne misli i aludira na is-

čezavanje i nestalnost kao izraze nemogućnosti ideala o jedinstvu i životu u definitivno parcijalizovanom društvu. Najmlada, Monika Moteska (Prilep, 1971) pokazala je rad koji ide za dejom prostorne ambientalizacije slike jer je njen pojam tokom proteklog vremena znatno izmenjen: načinjen je i kao vidni napor da se formira treća dimenzija, i kao većina pripadnika njene generacije umetnika i ona sasvim otvoreno i nedvosmisleno pokazuje ko joj je slikarski uzor – prema karakteru njenog vrlo živog crteža i zvučnosti boje to je zasigurno veoma modernista ovog veka Anri Matis u čijim plastičkim poukama Moteska nalazi aktuelnu inspiraciju i podstikal.

Specifičujući svoj izbor umetnika i u kategoriji genius loci, odnosedno različito poetika za svoju izložbu Sonja Abadžijeva je u tekstu predgovora navela i sledeću ovačnicu: „Da bi se približila i amalgamirala značenja zračenja, označena sa plus (+) i minus (-), treba imati u vidu geografski položaj Makedonije, kao mesta susretanja i prelamanja različitih kultura i interesa. Karakter i temperament njenog naroda omogućava kosmopolitsku otvorenost u kojoj se apsorbiraju zračenja različitih kultura, mentaliteta,

Izložbom „Zračenja“ započeo je i proces ponovnog upoznavanja sa starim poznanikom, našim najbližim susedom s kojim se, dugoročno gledajući, nalazimo u najneposrednijim relacijama

ideja i projekata, koji zajedno sa postojećom bazom istorijskih i kulturnih artefakata stvaraju jedan jedinstveni produkt, koji od sebe povratno reflektuje nove vrednosti u okolni prostor. Ono od čega su drugi zazirali želeći po svaku cenu da zapaze distotu, Makedonci su možda i po sili okolnosti, okrenuli u svoju korist, kontinuirano obogaćujući opseg svoje kulture i umetnosti.“

Teatralna inscenacija koju, sama izložbena postavka „Zračenja“ zahteva bila je omogućena na najefikasniji način u izlagračkom prostoru Paviliona Velikovič zbog njegovih tehničkih pogodnosti (pozorišno svetlo) prema svedočenju Abadžijeva i umetnika koji su došli da postavie svoje radove, time je ona dobila jedinstveni izgled koji se zasigurno neće ponoviti. Ovim je, sem onoga što se već znalo (a to je da je ova galerija zapravo sada najbolji izlagrački prostor u Beogradu) pridodala još jedna važna karakteristika o kojoj će se ubuduće itekako voditi računa.

Izložbom „Zračenja“ započeo je i proces ponovnog upoznavanja sa starim poznanikom, našim najbližim susedom s kojim se, dugoročno gledajući, nalazimo u najneposrednijim relacijama koje određuju istorijska, verska, nekadašnja ideološka, nacionalna, kulturna i umetnička povezanost uspostavljena tokom duge zajedničke prošlosti. To je, uostalom, bilo nagašeno i u prigodnoj reči na otvaranju izložbe, dr Slavka Milosavljevskog, ambasadora Republike Makedonije u Jugoslaviji. Uz to, vidno je i sve brže reagovanje neoficijelnih kulturnih ustanova od kojih je jedna od najvitalnijih zapravo i omogućila pravovremeno prikazivanje ove izložbe najnovije makedonske umetnosti u Beogradu na njenom putu između Minhena i Budimpešte i dalje prema Francuskoj.

